

در ۴۱ سالگی دریانورد شدم

گفت و گو با اولین دریانورد زن دریای خزر درباره زیروم زندگی و کار روی کشتی که ترکیبی از تنش و تماشای زیبایی است

ZENDEGI - SALAM

ضمیمه روزنامه خراسان

دوشنبه ۳ آبان ۱۴۰۰
۱۸ ربیع الاول ۱۴۴۲ • ۲۵ اکتبر ۲۰۲۱
شماره ۲۰۷۸۳

۲۰۰۳

الیه توانا | روزنامه نگار

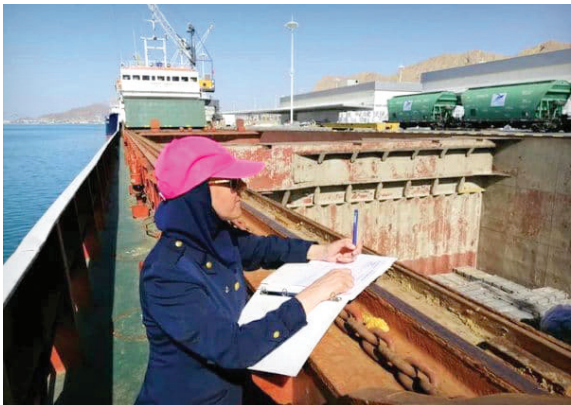
پرونده

یک روز صبح از خواب بیدار شدم و به خودم گفتم «باید بری دنبال کار مورد علاقه ات، وگرنه زمان

رو از دست می‌دی و حسرت می‌خوری.» شرایط زندگی ام خوب بود، سال‌ها در یک دفتر حقوقی کار کرده بودم ولی از وقتی خودم را می‌شناختم، آرزوی دریانوردی داشتم. این شد که شروع کردم به تحقیق و پرس‌و‌جو و در ۳۸ سالگی، تصمیم گرفتم رویای نوجوانی‌ام را محقق کنم. همیشه فکر می‌کردم به‌عنوان یک خانم نمی‌توانم در ایران دریانوردی کنم ولی هیچ‌وقت به قانونی در این زمینه برخورد نکرده بودم. پس در سال ۹۶ در کلاس‌های ملوانی شرکت کردم و سه سال بعد به‌عنوان اولین زن دریانورد دریای خزر، کارم را روی کشتی شروع کردم. من مرصیه سادات طباطبائی هستم، ۴۲ ساله و اهل تهران. امروز می‌خواهم شما را با زیروم حرفه‌ام آشنا کنم.

چطور و کجا آموزش دیدم؟

قبل از هر چیز احتمالا می‌خواهید بدانید که من چطور و کجا آموزش دیدم. دانشگاه‌های دریایی ایران، در رشته مهندسی دریای همان نوابری، دانشجوی خانم پذیرش نمی‌کنند و خانم‌ها برای آموختن دریانوردی باید به آموزشگاه‌های خصوصی مراجعه کنند. آموزشگاه‌های دریایی زیر نظر سازمان بنادر و دریانوردی هستند و سرفصل‌های درسی‌شان، دقیقا هم‌سطح با آموزش آکادمیک است. ملوان OS، ملوان AB، افسردوم‌زیر ۳ هزار، افسر اول و کاپیتان، مدارجی است که در

این رشته طی می‌کنید. من الان کارآموز افسردوم‌زیر ۳ هزار هستم. کشتی‌ها بر اساس وزن‌شان تقسیم‌بندی می‌شوند؛ زیر ۵۰۰ تن که شامل کشتی‌های مسافربری کوچک بین جزیره‌هاست و کشتی‌های خدماتی که به سکوهای نفتی و کشتی‌های دیگر خدمات می‌دهند، شامل رساندن سوخت و مواد غذایی. کشتی‌های زیر ۳ هزار تن، انواع مسافربری، باربری، کانتینربر و لندینگ کرافت را شامل می‌شود و بالای ۳ هزار تن، کشتی‌های نامحدود و اقیانوس‌پیما هستند که سفرهای طولانی‌تری نسبت به دو نوع اول دارند. من چون سفرهای طولانی اقیانوس‌پیما را دوست نداشتم، زیر ۳ هزار را انتخاب کردم. اما شما چطور می‌توانید دریانورد شوید؟ اول از همه باید آموزشگاه دریایی نزدیک به خودتان را پیدا کنید. البته همه شهرها آموزشگاه دریایی ندارند؛ من در تهران، قشم و بوشهر، آموزشگاه سراغ دارم. آموزش نوابری، گرفتن سکان، کار کردن با نقشه، شناخت مسیرهای دریایی، اطفای حریق، رادار، مخابرات، کمک‌های اولیه و آگاهی امنیتی بعضی از سرفصل‌هایی است که در دوره‌های آموزشی می‌گذرانید. چهار سال پیش که من آموزش را شروع کردم، برای یک کلاس افسردومی، ۵ میلیون تومان هزینه کردم ولی الان روی مبالغ خیلی بیشتری باید حساب کنید. خبر دارم که الان برای دوره افسردوم نامحدود، بیشتر از ۵۰ میلیون تومان باید هزینه کنید و اگر کل مخارج این دوره را تا زمان گرفتن گواهی شایستگی جمع بزنید، حدود ۱۰۰ میلیون تومان خواهد شد.

مالکان کشتی‌ها به ما اجازه کار نمی‌دهند

همان‌طور که متوجه شدید دریانوردی رشته گرانی است اما این تنها مشکل آموزش در این حرفه نیست. من از سال ۹۶ که دوره افسری و کلاس‌های جانبی را گذراندم، هنوز مقداری خدمات دریایی کم دارم تا بتوانم امتحان بدهم و مدرک افسردومی‌ام را بگیرم. دلیلش این است که شرکت‌ها و مالکان کشتی‌ها کار را برای خانم‌ها سخت می‌کنند. من هفت ماه خدمات دریایی دارم، به کشورهای حوزه قفقاز سفر کرده‌ام و باید پنج ماه دیگر بپرکنم تا بتوانم امتحان بدهم ولی مالکان نمی‌پذیرند که یک خانم روی کشتی‌شان کار کند. هیچ منع قانونی در این زمینه نداریم، فقط اعمال نظر شخصی است. شرکت‌ها فکر می‌کنند حضور یک خانم در کشتی برای‌شان دردسر ساز می‌شود و توجه‌شان این است که ما نمی‌توانیم امنیت شمارا تأمین کنیم. من ماه‌ها توی کشتی بوده‌ام، هیچ مشکلی پیش نیامده است که باعث نگرانی مالکان کشتی‌ها بشود. شما وقتی به بانک می‌روید و رئیس بانک خانم است، اعتراضی نمی‌کنید اما در حرفه ما به راحتی برای خانم‌ها محدودیت ایجاد می‌کنند. من وقتی دوره آموزشی افسردومی را تمام کردم، باید دنبال یک کشتی می‌گشتم که قبول کند کارآموزی‌ام را در آن بگذرانم اما هیچ کس نمی‌پذیرفت. ۱۷ ماه صبر کردم تا بالاخره یک کشتی تجاری درخواست کارم را قبول کرد. مدیرعامل این شرکت، آقای هدایتی – که من واقعا مدیونش هستم – هماهنگی‌های لازم را انجام داد اما از طرف شرکت مبدأ ایراد گرفتند و گفتند خانم نمی‌تواند روی کشتی باربری کار کند. از آنجایی که من با مسائل حقوقی آشنا بودم، می‌دانستم که این ایراد، قانونی نیست. بنابراین پافشاری کردم تا قانونی را که طبق آن ادعا می‌شود کار کردن من روی کشتی ممنوع است، نشان بدهند. فلان سازمان، قضیه را انداخت گردن بهمان نهاد و این یکی مدیر، توپ را در زمین آن یکی مسئول انداخت اما در نهایت هیچ کس مسئولیت این ممنوعیت را قبول نکرد. خلاصه با یک پیگیری پنج، شش ساعت و با همکاری آقای عیدی مقدم، رئیس امور دریایی بندر نوشهر، موفق شدم ممنوعیتی را که به ناحق بر من تحمیل شده بود، دور بزنم. به این ترتیب به‌عنوان اولین زن دریانورد دریای خزر، کارم را روی کشتی شروع کردم. البته لازم است این نکته را اضافه کنم که مردان دانش آموخته نوابری هم برای گذراندن دوره کارآموزی با مشکل مواجه هستند چون کارآموز، حتی بدون حقوق، برای شرکت‌ها هزینه دارد. در سال‌های اخیر، دریانوردهای زیادی در صف انتظار کارآموزی هستند چون مالکان کشتی‌ها فقط دنبال افسردوم و سرفصل‌های محیط کار را این دلایل مدتی است که ریزش نیرو در کار ما زیاد شده است.

دریانوردی بدن مقاوم

و روحیه سرسخت

لازم دارد

حالا برای‌تان تعریف می‌کنم که در کشتی دقیقا چه خبر است و کار من چیست. وظایف من در کشتی به‌عنوان کارآموز افسردوم، شامل این موارد است؛ نظافت کلی محیط، رنگ‌زدایی و رنگ‌آمیزی عرشه، حضور هنگام تخلیه و بارگیری و شمارش بار، کنترل و ثبت رفت‌وآمدها در «کنگ‌وی» – پله کشتی –، لنگراندازی و کشیدن لنگر و طناب‌اندازی که این آخری یکی از کارهای مهم و سخت ملوان‌هاست.

ملوان با انداختن طناب، کاری می‌کند که کشتی به اصطلاح به اسکله دوخته شود اما اصلا به این راحتی که گفتم، نیست. طناب‌ها خیلی سنگین‌اند و چون باید از فاصله دور انداخته شوند، فشار وزن‌شان بیشتر می‌شود. وزش باد و جریان آب هم عوامل دیگری هستند که طناب‌اندازی را سخت می‌کنند.

مجموع این وظایف را در شیفت‌های چهار یا شش ساعته انجام می‌دهیم. من ساعت هفت صبح از خواب بیدار و تا ساعت ۸ آماده می‌شوم. کار را از افسر شیفت قبل تحویل می‌گیرم و تا ۱۲ ظهر مسئولیتش با من است. ظهر، افسردوم با همراهی یک ملوان کار را از من تحویل می‌گیرد و شیفت بعدی من از ساعت ۱۲ تا ۲ شب شروع می‌شود. این روال کلی کار من است اما یک دریانورد باید همیشه هوشیار و آماده باشد، حتی در حالت استراحت. چون ممکن است موقعیت‌های اورژانسی پیش بیاید. همچنین بعید نیست که زمان رسیدن به لنگرگاه مقصد، با نوبت استراحت شما مصادف شود و مجبور باشید بی‌وقت از خواب بیدار شوید تا به وظیفه‌تان رسیدگی کنید. اصولا دریانورد

ها خواب درست و حسابی

ندارند؛ یک دلیلش بنا

به موقعیت‌های

کاری است و دلیل

دیگرش، اقتضای

زندگی روی

دریاست که

تکان‌های

کشتی

در نتیجه باد

و موج، خواب

راحت را از

شما می‌گیرد.

احتمالا تا الان

دست‌تان آمده

که یک دریانورد باید

قدرت بدنی بالا و روحیه

انعطاف‌پذیری داشته باشد.

اگر دارید احتمال دریانورد شدن‌تان

را بررسی می‌کنید، چندتا ویژگی دیگر هم لازم دارید؛

باید سرسخت باشید، تحمل دوری‌های طولانی مدت از

خانواده را داشته باشید و بتوانید تنش‌های محیط کار را

مدیریت کنید.

زندگی روی کشتی، تماشای دیدنی‌های رویایی است

وقتی از تنش در محیط کشتی حرف می‌زنیم، باید تفاوتش را با محیط‌های کاری دیگر بدانید. کار روی دریا بسیار فرسایشی است و بحث و برخورد هم ناگزیر. روز اول که وارد کشتی می‌شوید، از اجتماع انسانی بیرون آمده‌اید و همه چیز کاملا طبیعی است اما وقتی یک هفته از بودن‌تان در دریا می‌گذرد، دشواری کار و شرایط جوی، روی خلق و خوی شما تأثیر می‌گذارد. دریابادهای شدید دارد، سرما دارد و توفان که باعث تکان خوردن کشتی می‌شود و ممکن است دریازده شوید. سردرد و حالت تهوع ناشی از دریازدگی ممکن است آن قدر شدید باشد که اصلا نتوانید کار کنید. در این شرایط، تنش بین همکاران زیاد پیش می‌آید. یک بخش از چالش‌ها هم به روحيات بعضی از همکاران مرد بر می‌گردد که گاهی

بر نمی‌تابند یک خانم کاری از‌شان بخواهد. وقتی وظیفه‌ای را از سمت کاپیتان به‌آن‌ها ابلاغ می‌کنی، فکر می‌کنند داری به‌آن‌ها دستور می‌دهی. البته این را بگویم که دریانوردان آقا به‌طور کلی آمادگی پذیرش همکاران خانم را دارند و زیاد پیش آمده است که همکاران آقا داوطلبانه و سخاوتمندانه جزئیات کار را به من آموزش بدهند و تجربیات‌شان را در اختیارم بگذارند. نکته جالب آن که این پذیرش در بافت بومی حتی شهرها و جزیره‌های کوچک هم بسیار بالاست، خلاف تصور رایج که خیلی‌ها معتقدند دید باز و روشن فقط در شهرهای بزرگ پیدا می‌شود. من این موضوع را در سفری که از بوشهر به خارک‌رفتم، شخصا درک کردم. این سفر آن قدر تجربه خوبی بود و رفتار مردم را دوست داشتم که می‌خواهم از اهالی خارک و بوشهر بابت فرهنگ غنی‌شان تشکر کنم. این همه از سختی‌های دریانوردی گفتم، از جذابیت‌هایش هم بگویم. شغل ما اگر چه سخت و سنگین است اما لحظات خوشی کم ندارد؛ ما برای همکاران‌مان روی کشتی جشن تولد می‌گیریم. عیدها مراسم جشن داریم و بساط شام دورهمی و کباب درست کردن روی منقل را هم هر وقت فرصتش پیش بیاید، از دست نمی‌دهیم. گذشته از این‌ها ما طالع‌های خیلی قشنگ و غروب‌های رویایی را روی کشتی می‌بینیم. سقفی از ستاره بالای سرمان داریم و ماهی که سایه‌اش روی آب می‌افتد. سکوتی را در دریا تجربه می‌کنیم که شبیه آن هیچ‌جا پیدا نمی‌شود. به این وصف رویایی، تماشای منظره‌هایی از موجودات دریا را هم اضافه کنید؛ مثل وقت‌هایی که فوک‌های دریایی، خانوادگی می‌آیند کنار کشتی، چنین تجربه‌هایی در جای دیگری غیر از شغل ما نصیب کسی نمی‌شود. با این همه وقتی خانمی از من درباره شغلم می‌پرسد، خودم را موظف می‌دانم که اول از سختی‌هایش بگویم تا فکر نکنند کشتی برای ما حکم اتلیه دارد و ما یونایفم سفید و آراسته‌مان داریم در حال عکس گرفتن از خودمان هستیم.

درآمد یک دریانورد، موقتی است

حالا شما تقریبا همه چیز را درباره دریانوردی می‌دانید، جزیک موضوع اساسی، یعنی درآمد. در کار ما چند سالی است که دیگر از استخدام خبری نیست و تمام نیروها قراردادی هستند. قراردادها بسته به شرکت، از حداقل دوماه شروع می‌شوند و تا ۱۳ ماه هم می‌رسند. زمانی که روی کشتی هستید، طبق قراردادتان برای شما بیمه رد می‌شود ولی وقتی از کشتی پیاده می‌شوید، بیمه و حقوق‌تان قطع می‌شود و باید منتظر قرارداد بعدی بمانید. گاهی یک دریانورد بلافاصله بعد از تمام شدن قراردادش تصمیم می‌گیرد دوباره کار کند، در این صورت باید زمان بیشتری در خانه بمانید تا نوبت به شما برسد. احتمالا حدس می‌زنید که با توجه به این موضوع، باز نشستگی در شغل ما چه معضلی است. ما ممکن است ۳۰ سال کار کنیم ولی به اندازه ۱۵ سال برای‌مان بیمه رد شده باشد. دریافت حقوق هم مثل بسیاری از شغل‌های دیگر همیشه مرتب و سر ماه نیست؛ خیلی از همکاران من چهار، پنج ماه است که حقوق نگرفته‌اند. برای این که تصویر دقیق‌تری از این شغل داشته باشید، آخرین مبلغ قرارداد برای یک افسردوم‌زیر ۳۰ هزار را به شما می‌گویم که بین ۱۶ تا ۲۰ میلیون تومان به‌ازای هر ماه است، البته رقم قرارداد بستگی به شرکت دارد. نکته مهم دیگری که درباره وضعیت اقتصادی دریانوردان کسی به شما نمی‌گوید این است که باید مدام خودتان را به‌روز کنید.

کارت دوره‌های آموزشی پر هزینه‌ای که ما می‌گذرانیم، هر پنج سال یک‌بار باطل می‌شود و باید برای تک‌تک‌شان با هزینه شخصی، دوره بازآموزی را بگذرانیم. با این حال، به رغم همه سختی‌ها اقبال به دریانوردی بیشتر شده است. من در فضای مجازی به دختران زیادی بر می‌خورم که دوست دارند کار و زندگی روی کشتی را تجربه کنند. خوشبختانه مردم هم دید خوبی درباره حضور زنان در این شغل دارند. من در این مدت، چه از سوی خانواده و چه از جانب آشنا و غیر آشنا باز خورد های مثبت زیادی گرفته‌ام. در رأس همه، مادرم است که همیشه من را به انجام کارهای مورد علاقه‌ام تشویق می‌کند و از سوی خانواده و اقوام هم همیشه حمایت شده‌ام.

